

2. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index> (дата звернення: 17.09.2018).

3. Ліскович М. Накопичувальні пенсії: що це таке і коли їх введуть? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2321666-nakopichuvalni-pensii-so-ce-take-i-koli-ih-vvedut.htm> (дата звернення: 18.09.2018).

Сидор Тарас Ігорович

ст. гр. ФМ–22, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В. М.

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

У сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки домогосподарств, як економічних одиниць господарювання стає дедалі вагомішим суб'єктом фінансових відносин, взаємодіючи з державою, підприємствами і організаціями, а також інститутами фінансового ринку.

Одним із важливих напрямів функціонування домогосподарств як суб'єкта фінансових відносин є формування достатньої фінансової бази для можливості повноцінного розвитку кожного з членів домогосподарства – безпосередніх власників і носіїв людського капіталу. Основою фінансової бази домогосподарств є джерела формування фінансових ресурсів домашніх господарств.

Обсяг фінансових ресурсів домогосподарства, як і суб'єктів господарювання, в значній мірі залежить від результатів власної фінансово-господарської діяльності, які можуть бути позитивними, тоді формується дохід домогосподарства, або негативними, тоді у домогосподарства не вистачає фінансових ресурсів, що змушує їх звертатись до зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів.

Усі фінансові ресурси домогосподарств можна поділити на:

– власні фінансові ресурси – створені за рахунок особистої трудової та підприємницької діяльності (заробітна плата, стипендії, пенсії, дохід, прибуток), продукція особистого підсобного господарства, фінансової та інвестиційної діяльності (проценти, дивіденди, продаж цінних паперів та інше), доходи від власності (продажу рухомого і нерухомого майна);

– залучені фінансові ресурси – допомога від родичів, грошові перекази з-за кордону, соціальні допомоги та гарантії від держави, субсидії і інше;

– запозичені фінансові ресурси – кошти, отримані від фінансово-кредитних інституцій на фінансовому ринку (найбільш поширеними з них є банківські кредити).

Динаміка джерел формування фінансових ресурсів домогосподарств України у період 2013-2017 рр. представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка джерел формування фінансових ресурсів домогосподарств України у 2013-2017 рр. (млрд. грн.)*

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. до 2013 р.	
						абсолютний приріст, млрд. грн.	темп зростання, %
Фінансові ресурси, всього, в тому числі:	1742,2	1727,9	1910,6	2214,6	2650,0	907,8	152,1
– заробітна плата	630,7	615,0	677,0	898,3	1096,8	466,1	173,9
– прибуток та змішаний дохід	243,7	254,3	323,5	378,2	433,9	190,2	178,0
– доходи від власності	87,9	85,1	80,0	89,92	111,9	24,05	127,3
– соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, з них:	586,3	562,3	655,3	699,3	871,3	285,0	148,6
– соціальні допомоги	323,1	311,3	342,5	337,7	393,3	70,2	121,7
– інші одержані поточні трансферти	58,4	55,0	79,6	91,0	101,5	43,1	173,8
– соціальні трансферти в натурі	204,8	195,9	236,6	270,5	376,5	171,7	183,8
– кредитні ресурси	193,5	211,2	174,8	163,3	174,2	- 19,3	- 0,90

* складено автором за даними джерел [1; 2]

Вона характеризується зростаючими показниками з 1742,2 млрд. грн. до 2650 млрд. грн., зростання доходів населення склало 1,5 раза або на 907,8 млрд. грн. Найбільшу частку у структурі доходів громадян України займає заробітна плата, питома вага якої за останніх 5 років (2013-2017) зросла на 3,6 відсоткових пункти (з 40,7% до 44,3%), хоча, у 2014-2015 рр. її частка зменшилася до 1%, що пов'язано із військовим конфліктом на Сході країни.

Абсолютні значення заробітної плати у період 2013-2017 рр. зросли з 630,7 млрд. грн. до 1096,8 млрд. грн., або у 1,7 раза. В основному, зростання заробітної плати обумовлено зростанням мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму та інфляції, а не рахунок збільшення робочих місць.

Слід відмітити, що питома вага заробітної плати у структурі домогосподарств має регіональні відмінності. Так, більше як 55% усіх доходів займає заробітна плата домогосподарств у місті Києві. У 2017 р.

середньорічна заробітна плата домогосподарств у м. Києві становила 11135 грн., а в середньому по Україні – 7104 грн. Від 40% до 50% усіх доходів домогосподарств займає оплата праці у таких областях як: Дніпропетровська, Запорізька, Київська і Полтавська. Менше 30% – у Тернопільській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях.

Не менш вагомим джерелом доходів громадян України є соціальні допомоги та одержані поточні трансферти, частка яких у 2016-2017 рр. становила 35,1–35,2% усіх доходів домогосподарств. Динаміка абсолютних показників цих надходжень зросла у 1,5 раза (з 586,3 млрд. грн. у 2013 р. до 871,3 млрд. грн. у 2017 р.). У даній групі надходжень громадян більше 45% займають соціальні допомоги окремим групам осіб, а більше 43% – соціальні трансферти. Абсолютний приріст соціальних допомог домогосподарствам у період 2013 – 2017 рр. становив 70,2 млрд. грн., тоді як обсяг наданих трансфертів в натурі – зріс на 171,7 млрд. грн. Така ситуація обумовлена збільшенням обсягу надання субсидій населенню у зв'язку із зростанням вартості комунальних послуг та цін на енергоносії.

Загалом, соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, характеризується незначним перепадом величини питомої ваги у структурі доходів населення і знаходиться в межах 37,8% – 35,2%. Так, при зростанні абсолютних значень цих показників з 586,3 млрд. грн. у 2013 р. до 871,3 млрд. грн. у 2017 р., на 285 млрд. грн. питома вага цієї групи допомог скоротилася на 2,6 відсоткових пункти, що вказує на зростання обсягу доходів домогосподарств більш швидкими темпами, ніж обсягів надання соціальної допомоги та інших одержаних поточних трансфертів.

Присутні регіональні відмінності і у частці соціальних допомог та інших одержаних трансфертів у структурі доходів громадян. Так, понад 45% доходів домогосподарств припадає на соціальні допомоги у Чернівецькій, Тернопільській та Закарпатській областях, а найменша частка – менше 30% – у місті Києві.

Ще одним джерелом доходів домогосподарств є прибуток та змішаний дохід – це дохід, який одержується фізичними особами в результаті виробничої діяльності за винятком витрат, пов'язаних з її здійсненням. За аналізований період 2013-2017 рр. цей вид доходу домогосподарств зріс з 243,7 млрд. грн. до 433,9 млрд. грн., або на 190,2 млрд. грн., що складає 15,7% – 17,5% усіх доходів домогосподарств. У 2017 р. відсоткове значення даного показника скоротилося на 0,9 в.п., що є негативним моментом у структурі доходів домогосподарств України та вказує на пригнічення підприємницької діяльності громадян.

Скорочення частки доходів від власності і підприємницької діяльності та зростання державних соціальних допомог у структурі доходів

населення вказує на негативну тенденцію щодо матеріального утримання значної кількості громадян і їх залежності від рівня встановлених поточних трансфертів, зростання безробіття, тобто додаткове навантаження на централізовані фонди держави. Таким чином пригнічуються ринкові механізми регулювання соціально-економічних процесів і переслідується ідея «патерналізму» держави по відношенню до своїх громадян.

Вагомим фінансовим ресурсом домогосподарств є кредитні ресурси, надані фінансовими установами, здебільшого банками. Так, аналізуючи обсяги отриманих домогосподарствами кредитів у банківських установах слід відмітити, що за період 2013-2017 рр. вони мали строкатий характер, що здебільшого пояснюється економічною політикою банків щодо відсоткових ставок та зменшенням реальних доходів громадян.

Якщо до 2014 р. загальний обсяг кредитів, отриманих від банківських установ домогосподарствами зростає до 211,2 млрд. грн., то у 2016 р. їх обсяг склав 163,3 млрд. грн., що на 47,9 млрд. грн. менше. У 2017 р. обсяг наданих кредитів зріс на 10,9 млрд. грн. і становив 174,2 млрд. грн. Питома вага кредитних ресурсів у структурі фінансових ресурсів домогосподарств становить 6,57% у 2017 р., що на 4,53% менше, ніж у 2013 р. Серед усіх наданих кредитів домогосподарствам найбільшу частку становлять споживчі кредити – більше 70%. Для динаміки споживчих кредитів характерна така ж особливість як і за загальним обсягом отриманих кредитів домогосподарствами. Так, за аналізований період 2013-2016 рр. обсяг споживчих кредитів скоротився з 137,3 млрд. грн. до 101,5 млрд. грн., або на 35,8 млрд. грн.

У 2017 р. було прийнято Закон України «Про споживче кредитування», який передбачив суттєві зміни на користь споживача та зобов'язує фінансові установи висвітлювати перелік необхідної інформації щодо кредитування, зокрема реальну процентну ставку, заборону рекламу кредитів «під 0%» та кредитів без перевірки кредитоспроможності позичальника та стало можливим укладення договору в електронній формі з накладенням електронних цифрових підписів чи їхніх аналогів [3]. Відтак, обсяг споживчих кредитів у 2017 р. зріс на 20,5 млрд. грн.

За терміном укладених договорів зі споживчого кредитування 37% кредитів – це кредити від 1 до 5 років, 34,9% – кредити до 1 року і 28% – кредити більше 5 років.

У структурі кредитів, наданих домогосподарствам у 2017 р. більше 27% припадає на кредити, надані на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості. Динаміка обсягу цих кредитів у період 2013-2017 рр. вказує на максимальний обсяг їх надання у 2014 р., що становило 71,8 млрд. грн. Зростання обсягів таких кредитів пов'язано із

запровадженням нових державних програм щодо пільгового житлового будівництва для молоді та Програми енергоефективності щодо збереження в оселях українців тепла «теплі кредити», відповідно до яких громадянам пропонується відшкодування 20% вартості «утеплення» за рахунок бюджетних коштів. У наступних 2015-2017 рр. обсяг цих кредитів скоротився на 23,6 млрд. грн. і становив у 2017 р. 48,2 млрд. грн. Основними причинами скорочення обсягу кредитних ресурсів домогосподарств в останні роки є: зростання облікової ставки НБУ, рівень попиту на банківські продукти, платоспроможність домогосподарств та рівень інфляції.

Література:

1. Статистичний щорічник України. 2017 р. Державна служба статистики України. URL: www.ukr.stat.gov.ua (дата звернення: 21.09.2018).
2. Україна у цифрах у 2013 – 2017 рр. Державна служба статистики України. URL: www.ukr.stat.gov.ua (дата звернення: 22.09.2018).
3. Що передбачає новий Закон «Про споживче кредитування»? URL: <https://finpost.com.ua/news/3645> (дата звернення: 22.09.2018).

Сиротинський Микола Олегович

ст. гр. ФМНВ–21

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Самольотов П.В.

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Визначення оптимального обсягу державного сектору, а саме оптимальних обсягів державних видатків є досить важливим в економічній теорії та політиці. У кожній країні обсяг видатків залежить від історичних, соціальних та природних факторів. Завжди є доцільним питання зменшення чи збільшення державних видатків у кожній країні.

Дослідивши державний бюджет України за 2014-2017 роки, можна зробити висновок, що частка видатків постійно зменшується, а структура бюджету є неефективною та необдуманною. Як в Україні, так і будь-якій державі, питання зменшення державних видатків є досить актуальним.

Проаналізувавши роботи вітчизняних науковців з питань шляхів реформування та оптимізації державних витрат, ми дійшли висновку, що усі заходи можна поділити на організаційні та структурні (рис. 1.).